

Hallo, da mein Esperanto noch sehr dürftig ist, schreibe ich auf Deutsch. Euren Artikel zu Riismo im kune fand ich sehr interessant, ich hatte zuvor noch nie von dieser Möglichkeit gehört. Ich finde das Thema sehr wichtig, die Umsetzung sehr einfach und praktikabel und würde mir wünschen, dass sich ri als Pronomen durchsetzt und -icx- als Spiegelbild zu -in-. Wie wunderbar einfach geschlechtergerechte Sprache doch sein kann! Diese Chance darf Esperanto sich nicht entgehen lassen. Gruß, Martin
Martin Kutzner

Karaj,

la ideo malantaŭ riismo estas bone komprenebla, sed la afero tute ne estas senproblema.

Unue pri "ri": Tio verŝajne estas la pli facila afero. En multaj kuntekstoĵ sufiĉas kompreni, ke estas persona pronomo, kaj ofte oni povas tion supozi, eĉ se oni ne konas la vorton. Cetere, kvankam ĝi estas malofte uzata, ĝi almenaŭ estas tiom konata, ke leganto povas iel eltrovi la signifon. Do necesas ĉefe la kuraĝo uzi la vorton. Eble oni komencu nur skribi ĝis sufiĉa disvastigo, por eviti tuj esti "korektata" kaj eniri diskuton pri riismo anstataŭ povi diri, kion oni volis. Kvankam verŝajne estas plej facile komenci ĉe kazoj de neklara sekso, estas rekomendinde fine celi kompletan anstataŭigon de "li" kaj "ŝi" por eviti konfuzon por homoj kun problemoj distingigi inter "r" kaj "l".

Pri substantivoj: Mi forte malrekomendas la konfuzigan kaj kontraŭfundamentan provon ŝanĝi la signifon de la klare virseksaj vortoj. Unu aliro estas prokrasti trakti tiun vortkampon kaj provizore nur subteni la jam sufiĉe vaste ekzistantan uzon de la aliaj vortoj en klare seksneŭtrala signifo; marki sekson nur en kazo de efektiva neceso. En tia kazo jam nun oni devas marki virseksecon por eviti miskomprenon, kutime per adjektiva "vira" aŭ "malina". Ĉar tio tute ne ofte okazas, eble tiu maniero daŭre sufiĉas. Se oni sentas la bezonon enkonduki sufikson (kio povas precipe okazi, se oni pluiras al vortoj de parenceco), "iĉ" aspektas al mi netaŭga precipe pro la simileco al "iĝ". Laŭ mia persona gusto ĝi ankaŭ sonas malbele. Eble oni povas uzi "un", kiel iam proponis Rüdiger Eichholz. Ankaŭ "us" (laŭ la latina finaĵo) povas taŭgi - se oni akceptas ne voli provi seksneŭtraliĝi la vorton "viro".

Dua (aŭ se vi deziras, paralela) paŝo povas esti enkonduko de novaj vortoj anstataŭigantaj la virseksajn. Unu ebla metodo estas sistema modifo, kiel proponas Marcos Cramer en la referencita artikolo (pajtro, ejdzo, vejro ktp). Alia, eble pli realisma, estas aliri ilin paŝon post paŝo:

- * En kelkaj kazoj jam ekzistas vortoj, ĉu tute kutimaj, ĉu neologismaj sed vaste konataj: vir(in)o -> adolto (aŭ "homo", se plenkreskiteco ne estas grava punkto), fil(in)o -> ido ("rekta ido", se miskompreno laŭ la dua pli vasta signifo "fil(in)o, nep(in)o ktp." estas ebla), monaĥ(in)o -> klostrano, abat(in)o -> klostrestro, knab(in)o -> infano / junulo. Ĉi tiuj vortoj nur kune ampleksas la tutan aĝogamon, sed kelkaj naciaj lingvoj bone funkcias sen ia vorto por la tuta aĝogamo, nek seksa, nek seksneŭtrala; ekz. itala bambino/-a, ragazzo/-a; hispana niño/-a, muchacho/-a, chico/-a.
- * Por "edz(in)o" oni povas uzi "bo" memstare, do "boo"; por "fianĉ(in)o" "boonto".
- * En la kazo de "sinjoro" oni eble iru la malan vojon kaj tute forgesu pri seksneŭtrala vorto, sed uzu "damo" por virinoj. Malavantaĝo estas, ke tio ne kovras ne-duumseksulojn, sed avantaĝo, ke oni evitas enkonduki tute novan vorton. Novajn vortojn oni bezonas nur en la postaj paŝoj:

- * Por parencoj sufiĉas du vortoj, nome por "patr(in)o" kaj "frat(in)o". La reston oni povas kunmeti (kaj forigi la konfuzeblon inter "nepo" kaj "nevo" samkiel la plursencecon de "bofrat(in)o"). Ekzemple "elto" laŭ la germana "Eltern" "atro" laŭ la komuna parto de latinaj "patr-" kaj "matr-"; "ermo" laŭ hispana "hermano/hermana". Ĉiam la plej simpla formo estas uzenda, do "eltido" aŭ "eltboido" "atrido" aŭ "atroboido" ne samsignifa kun "ermo", sed por "duonfrat(in)o" respektive "vicfrat(in)o".
- * Poste alirendaj estas "fraŭl(in)o", "vidv(in)o", "bub(in)o".
- * Tiam restos (krom la entute arkaiĝanta "konkubo") nur la nobelaj titoloj. Ĉar en tiu kadro tradicio tre gravas, mia opinie estas akcepteble restigi tiujn vortojn kiel esceptojn ĝis la ideo de seksa neŭtraleco mem akiris longan tradicion.

Salutas vin
Reinhard

Reinhard Pflüger

Saluton,

mi volas aldoni kelkajn pensojn pri la supre menciita artikolo, kiu - mi devas diri: bedaŭrinde - aperis en la plej aktuala /kune/ 6/2014.

Por atingi precipe komencantojn, kiujn eblas plej facile konfuzi rilate la veran lingvouzon (kiu estas decide liisma), mi pluskribos en la germana.

Amike,
Kirilo

Wenn man einen Missstand ausmacht, liegt es nahe, ihn zu beseitigen. Man muss sich dann Lösungen ausdenken oder vorhandene adaptieren. Dabei muss man sich drei Fragen stellen: 1. Trägt die gegebene Lösung zur Behebung des Missstands bei? 2. Ist ihre Tragweite der Schwere des Missstands angemessen? 3. Gibt es (nach zu definierenden Kriterien) bessere Lösungen?

Zunächst zu dem Missstand: Die Bezeichnung der natürlichen Geschlechter im Esperanto ist ohne Zweifel asymmetrisch. Viele wollen einen symmetrischen Ausdruck der Geschlechter erreichen.

Zur Frage 1.: Der Riismus, wie er im Artikel beschrieben ist (es gibt ja verschiedene Ausprägungen), würde Esperanto sexussymmetrisch machen. Mehr allerdings nicht. Es ist nämlich Fakt, dass die Form des sprachlichen Ausdrucks der Geschlechter keine Rückschlüsse auf deren gesellschaftliche Gleichberechtigung zulässt, d.h. eine geschlechtersymmetrische Sprache erzeugt keine soziale Geschlechtergleichheit. Da Sprache auch sonst viele Asymmetrien enthält, stellt sich die Frage, warum man genau hier eingreifen sollte und anderswo nicht.

Der einzige tatsächliche Vorteil bestünde darin, dass einige Zweifelsfälle beseitigt würden (ist die Wurzel neutral oder männlich) und das System durchschaubarer wäre.

Zur Frage 2: In der vorgestellten Form würde der Riismus einen klaren Bruch des Sprachsystems bedeuten. Esperanto ist u.a. deswegen relativ erfolgreich, weil es eine zeitlich und räumlich stabile Norm (keine Dialekte oder diachronen Stufen) besitzt. Als unveränderliche, aber durchaus erweiterbare Grundlage des Esperanto wurde 1905 verbindlich das Fundamento de Esperanto festgelegt. Jede sprachliche Reform, die hiergegen verstößt, begründet also nicht ein erneuertes Esperanto, sondern nur einen esperanto-ähnlichen Dialekt. Der Riismus verstößt sowohl dagegen, dass keine weitere Pronomina hinzukommen können (§5 der Grammatik beginnt: "Die persönlichen Fürwörter sind" - die Aufzählung ist also komplett, im Ekzercaro kommt noch das ungebräuchliche 'ci' hinzu) als auch ändert er die Bedeutung von Wörtern aus dem Universala Vortaro ab (frato 'Bruder' wird 'Geschwister' usw.). Wer richtiges Esperanto sprechen will, kann also gar nicht riistisch sprechen.

Zu Frage 3: Sofern man die Asymmetrie beseitigen möchte - als valides Argument kann ja das lernerschwerende gewisse Chaos des jetzigen Systems gelten -, gäbe es tatsächlich eine Möglichkeit, die die meisten Ziele erreicht und dabei dem Fundamento völlig konform geht. Sie sei grob skizziert:

1. Als sexusneutrales Pronomen für die 3. Ps. Sg. wird 'ĝi' verwendet, wie man es schon bei Tieren und kleinen Kindern tut und wie es Zamenhof selbst als die "logisch" bezeichnet hat. Ich selbst verwende 'ĝi' täglich problemlos in dieser Bedeutung.
2. Ein neues Wort 'iĉo' "männliches Lebewesen" wird verwendet. So wie sein Pendant 'ino' kann man damit eindeutig männliche Ableitungen zu sexusneutralen Wurzeln und Suffixen bilden - aber nur dann, wenn man das Geschlecht betonen möchte, ansonsten sollte man die neutrale Grundform nutzen. Alternativ kann man auch einfach das bei Tieren geläufige 'vir-' auf Menschen ausdehnen. Auch dies funktioniert in meinem Sprachgebrauch passabel, auch wenn es weniger symmetrisch als 'iĉo' - 'ino' ist.
3. Für diejenigen Wurzeln, die bereits in der Grundform einen Mann bezeichnen wie 'patr/o', 'reĝ/o' werden anstelle der sexistischen Ableitungen 'patr/in/o' usw. neue Wurzeln, z.B. 'matr/o', 'regin/o' eingeführt. Das ist durch das Fundamento gedeckt und bedarf ausdrücklich auch keiner Zustimmung durch die Akademio de Esperanto.
4. Als Problem bleibt nur die Suche nach einem neutralen Ausdruck für 'patro aŭ matro', 'patroj kaj matroj', Formen wie 'gepatroj' kommen als sexistisch ja nicht mehr in Frage. Wenn man nicht einfach wie viele Sprachen bei Doppelnennungen bleibt, wäre es wohl am einfachsten, neue neutrale Wurzeln einzuführen. Die z.B. vom zitierten Marcos Cramer unterstützte Verwendung von 'ge-' als "Neutralisierer im Singular ('gepatro' "Elternteil") ist völlig widersinnig, da 'ge-' im Fundamento als "beide Geschlechter zusammen" definiert wird, also genau das Gegenteil ausdrückt und im Singular höchstens bei einem Zwitter funktionieren könnte.

Doch selbst das letztgenannte System hat trotz seiner Konformität mit dem Geist der Sprache wenig Chancen auf allgemeine Akzeptanz. Man muss auch bedenken, dass man doch einiges an neuen Vokabeln lernen müsste, was Zamenhof uns - in aus heutiger Sicht ungeschickter Weise - ersparen wollte.

Allen Riisten kann ich nur zurufen: Die Einheit der Sprache ist wichtiger als ihre Perfektion, Sprache darf auch nicht als Projektionsfläche für weltanschauliche Manifestationen missbraucht werden.

Das Fundamento de Esperanto darf anlässlich des Fina Venko von seinen

möglichen Konstruktionsfehlern bereinigt werden, bis dahin sollten wir uns gedulden und mit dem nicht optimalen System leben.

Dr. Cyril Brosch (Berlin)

Saluton,

havu jen mian opinion pri riismo kaj rilataj temoj.

Ja estas bona ideo plibonigi nian lingvon.

Tamen oni ne baru al si la vojon al taŭga futuro.

Enkonduki novajn sufiksojn, neologismojn ktp., kiuj portas ĉapelitajn literojn, estas dekomence due plej bona solvo. Estas apenaŭ imageble, ke la UN, la EU aŭ aliaj similaj internaciaj organizaĵoj, se iam entute, akceptos internacian neŭtralan lingvon kun alfabeto pli komplika ol la Angla.

Eĉ se inter la nun ekzistaj-uzataj oficialaj laborlingvoj de ĉi organizaĵoj estas etnaj lingvoj kun supersignoj, tio ja ne signifas, ke oni laŭ simpla racieco ne rezignu pri diakritsignaj alfabetoj, se oni fine decidiĝas havi duan lingvon por ĉiuj.

La Nova Helpalfabeto (NHA) aŭ RALFo (Racia Alfabeto) intertempe prezentas taŭgan alternativon, kiu konsekvence modernigas la Esperantan alfabeton. Ankaŭ la uzado den "na" kaj "den" estas bonaj pliampleksigo den la lingvaj resursoj en nia komuna lingvo. Oni ankaŭ ne forgesu, ke Zamenhof mem en sia Lingvaj Respondoj jam dubis pri la fina taŭgeco de la "alfabeta diakriteco" (vd. §§ 58).

Estas ja verŝajne, ke iom inerta ĉirilata agado de la Akademio, iom inerta konservativismo en la Movado kaj iom troa konfido al la ĉiopotenco de la elektronika maŝinaro kondukas al nenecesa barado den la propra vojo. Krom la idea malforteco de la organizita kaj organizanta esperantismo (ekz. manko de enstatutiigita ekolgie daŭripova bazo de la propra laboro) ĉi neprogresemo fine malhelpas nepotaŭgan persepktivon de la Movado.

Sincere,
Wolfgang Günther